

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ І СОЦІАЛЬНА СФЕРА, ДЕМОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА ПРАЦІ

SOCIAL TRANSFORMATIONS
AND SOCIAL SPHERE, DEMOGRAPHY
AND LABOR ECONOMICS

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.060>

УДК 336. 511

JEL: H11, H41, H50, H61

І.О. ЛЮТИЙ, д-р екон. наук, проф., член-кореспондент НАН України,
заслужений економіст України, завідувач кафедри фінансів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Васильківська, 90а, 03022, Київ, Україна
e-mail: liutyi@knu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3249-002X>

П.А. МОРОЗ, канд. екон. наук,
директор Департаменту корпоративної соціальної відповідальності
ПрАТ «МХП»

вул. Академіка Заболотного, 158, 01609, Київ, Україна

e-mail: pavlo.moroz.ua@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2711-6795>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розкрито особливості та пріоритети бюджетного фінансування соціальних функцій держави в умовах війни, визначено основні чинники, що перешкоджають наданню належного обсягу гарантованих суспільних послуг населенню за рахунок бюджетного фінансування, розширено пошук підходів до формування нової моделі забезпечення соціальних стандартів у період повоєнного відновлення України. Забезпечення соціальної справедливості розглянуто як одну з ключових детермінант спротиву та єдності всіх громадян різних соціальних груп для забезпечення Перемоги, повоєнної відбудови України і формування довіри до держави як інституту влади.

Ключові слова: бюджетне фінансування; соціальні функції держави; бюджетно-податкова політика; система публічних фінансів; соціальна справедливість; гарантовані суспільні послуги.

Ц и т у в а н н я: Лютий, І., Мороз, П. (2026). Особливості та пріоритети бюджетного фінансування соціальних функцій держави в умовах війни. *Економіка України*. 69. 03(772). 60—78. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2026.03.060>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Ключовою ознакою сучасного цивілізованого суспільства є високий рівень соціальних стандартів, які законодавчо гарантуються державою і забезпечуються за рахунок системи публічних фінансів. Ступінь фінансового забезпечення соціальної сфери безпосередньо відображає поточний стан розвитку економіки і тип соціальної політики держави, проводжуваної урядом країни. Прагнення України інтегруватися в європейський економічний простір, підвищити якість і рівень життя населення до світових стандартів зумовлюють необхідність глибоких змін у реалізації соціальної політики і поліпшенні дієвості механізмів її фінансування. З огляду на те, що більшість європейських країн за конституціями є соціально орієнтованими моделями економіки, для України на порядку денному постає питання щодо майбутньої моделі економіки з позиції пошуку балансу між обсягом соціальних функцій і рівнем їх фінансового забезпечення за рахунок акумуляції коштів публічного сектору економіки. При цьому вважаємо за потрібне проаналізувати модель соціальної держави, що виникла на початку ХХ ст. за умов сучасних тенденцій демографічних процесів з позиції неефективності хронічного дефіциту і структурних дисбалансів бюджету.

Додатковим викликом для української системи державних фінансів, процесу формування соціальної і бюджетно-податкової політики стала широкомасштабна військова агресія, яка розпочалася в лютому 2022 р., що змінило пріоритети в бюджетному фінансуванні й значно звузило фіскальний простір. У таких умовах жорсткого обмеження фінансових ресурсів Уряду України необхідно вирішувати триєдине завдання: забезпечити достатній обсяг фінансових ресурсів для відстоювання суверенітету і незалежності країни, запропонувати нову модель фінансування соціальних функцій держави і дотримуватися законодавчо визначених соціальних гарантій населенню.

Питання теорії і практики фінансового забезпечення соціальних функцій держави є предметом дослідження багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. До представників західних наукових теорій, що розглядали забезпечення соціальних функцій держави крізь призму використання бюджетно-податкових інструментів, необхідно віднести таких дослідників, як Ш. Бланкарт (Blankart, 2012), Дж. Б'юкенен і М. Масгрейв (Buchanan, Musgrave, 1999), Дж. Стігліц (Stiglitz, 2012), М. Фрідман (Friedman, 2002). У вітчизняній фінансовій науці цю проблематику досліджують В. Геєць із співавторами (Геєць та ін., 2022), Т. Єфименко (2024), В. Кудряшов (2023), Е. Лібанова із співавторами (Лібанова та ін., 2022), І. Луніна (2022), І. Лютий із співавторами (Лютий та ін., 2023, 2025), В. Тропіна (2020) та інші. На нашу думку, окремим глобальним викликом для економік демократичних країн, які базувалися на ідеології ліберально-демократичних цінностей, в умовах сучасних демографічних криз і поляризації суспільства на фоні політизації міграційної політики, є посилення тенденцій соціалізації державного бюджету, що зумовлюється зростанням його частки, яка використовується на соціальні виплати й допомоги окремим верствам населення, а також фінансування окремих цільових соціальних програм (Лютий, 2020).

При цьому традиційними і найбільш поширеними є підходи, які наголошують, що «основною формою фінансування соціальної сфери в Україні є прямі бюджетні видатки державного та місцевих бюджетів, обсяг яких залежить від короткострокових політичних цілей та не завжди корелюється з можливостями української економіки» (Мельник та ін., 2023, с. 10). З дотриманням аналогічних підходів інші вчені стверджують, що «серед усіх джерел фінансового забезпечення реалізації соціальної функції держави найбільшим обсягом характеризується сфера публічних фінансів, зокрема кошти державного і місцевих бюджетів» (Сидор, Федак, 2025, с. 126).

Вважаємо надзвичайно актуальним і новітнім підхід, відповідно до якого автори, визначаючи контури нової моделі політики соціальної якості в період повоєнного відновлення, наголошують, що «у суспільстві мають розвиватися цінності європейського характеру з поступовим відходженням від патерналізму держави до задоволення соціальних потреб шляхом зміни форми наймання на роботу за моделлю участі в прибутках» (Геєць та ін., 2022, с. 13).

Наразі ж, як зазначає В. Кудряшов (2023), в умовах війни першочергового значення набули питання управління видатками і кредитування державного бюджету. Останній прийняв потужне навантаження, передусім у сфері витрат. Виникла необхідність у суттєвому збільшенні видатків на оборону й безпеку, фінансування інфраструктури й надання соціальної допомоги населенню, у запобіганні погіршенню ситуації у різних сферах економіки (у державному, приватному секторах і домогосподарствах). Водночас зросли витрати на надання допомоги переселенцям і ветеранам війни, відновлення критичної інфраструктури, ліквідацію руйнівних наслідків російської агресії, зокрема, на підтримку державних підприємств, передусім в енергетичному секторі.

Проте проблеми бюджетного фінансування соціальних функцій держави (серед іншого і в контексті підвищення ефективності управління публічними фінансами й повноцінного забезпечення гарантованих суспільних послуг), через постійні нові загрози в умовах війни і під час повоєнного відновлення України, залишаються недостатньо дослідженими.

Отже, **мета статті** — розкрити особливості й пріоритети бюджетного фінансування соціальних функцій держави в Україні в умовах війни, визначити основні глобальні виклики і ендегенні (внутрішні) загрози і обґрунтувати підходи до формування нової моделі надання гарантованих соціальних послуг населенню за часів війни і в період повоєнного відновлення.

Методи дослідження. Для розкриття взаємозв'язку між законодавчою регламентацією змісту й обсягу гарантованих суспільних послуг і рівнем їх фінансового забезпечення системою публічних фінансів використано аналітичний і системний методи. Статистичний метод застосовано для аналізу динаміки бюджетних видатків на фінансування соціальних функцій держави перед початком і в період збройної агресії РФ проти України. За допомогою порівняльного і факторного методів розкрито чинники впливу на зміну обсягів і пріоритетів у бюджетному фінансуванні соціальних функцій держави в умовах воєнного стану. Методи логічного узагальнення й групуван-

ня застосовано для визначення основних глобальних викликів і суперечностей національної економіки, що перешкоджають підвищенню ефективності бюджетного фінансування соціальних функцій держави. При обґрунтуванні підходів до формування нової моделі надання гарантованих соціальних послуг населенню в період повоєнного відновлення застосовано методи наукового абстрагування і експертних оцінок.

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

При формуванні бюджетно-податкової політики і визначенні її пріоритетів як на середньо-, так і на довгострокову перспективу, видатки бюджету поділяються на обов'язкові й дискреційні. До обов'язкових видатків відносяться всі бюджетні видатки соціального призначення, оскільки їх обсяг визначається відповідно до положень чинного законодавства, що регламентують соціальні стандарти і перелік публічних послуг і гарантуються Конституцією України. Соціальні видатки також відносяться до захищених статей видатків бюджету через пряму заборону Основного закону (ст. 22) «звужувати зміст та обсяг існуючих прав і свобод людини» при проведенні бюджетної консолідації та внесенні змін до чинних законодавчих актів¹.

Водночас в умовах воєнного стану на законодавчих підставах відбулося часткове «заморожування» соціальних стандартів, зокрема, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» було призупинено дію Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» протягом 2023 р. (а фактично з жовтня 2022 р.). Таке законодавче рішення було прийнято в період значного приросту інфляції: індекс споживчих цін (ІСЦ) склав 26,6 % за підсумками 2022 р. і 5,1 % у 2023 р. З 2024 р. зобов'язання індексації заробітних плат було законодавчо поновлено, однак за умов, коли ІСЦ перевищує поріг у 103 % (ст. 4 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення»²). На практиці, з січня по липень 2024 р. передумов для поточної індексації не виникало³.

Подібна ситуація і з іншими соціальними стандартами, зокрема, тими, що залежать від законодавчо встановленого прожиткового мінімуму, відповідно до якого розраховуються понад 180 видів соціальних виплат⁴. Так, в

¹ Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>

² Про індексацію грошових доходів населення. Закон України № 1282-XII від 03.07.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12#Text>

³ Розраховано авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>; Державна статистична служба України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

⁴ Міністерство працює над оновленням методики розрахунку прожиткового мінімуму спільно з міжнародними партнерами, — Денис Улютін. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. 2026. 13 лют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ministerstvo-pratsiuie-nad-onovlenniam-metodyky-rozrakhunku-prozhytkovoho-minimumu-spilno-z-mizhnarodnymy-partneramy-denys-uliutin>

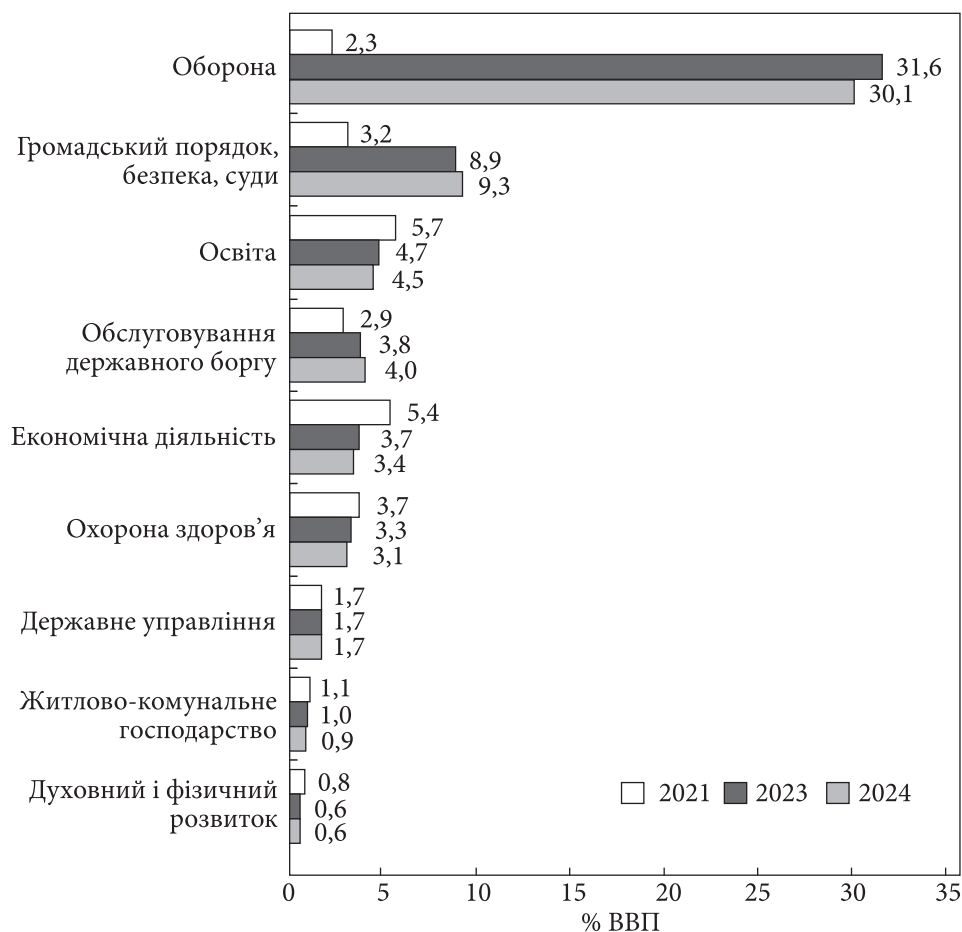

Рис. 1. Динаміка показників видатків Зведеного бюджету України за функціями держави у 2021 р. і 2023—2024 рр., % до ВВП

Джерело: побудовано авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>; Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 1. Питома вага видатків на соціальні функції держави у видатках Зведеного бюджету України за 2020—2024 рр., %

Сфера	2020	2021	2022	2023	2024
Охорона здоров'я	11,0	11,0	7,1	4,9	4,8
Духовний і фізичний розвиток	2,0	2,4	1,1	0,9	0,9
Освіта	15,8	17,0	9,6	7,0	7,1
Соціальний захист і соціальне забезпечення	21,7	19,9	15,0	11,6	10,6
Р а з о м	50,5	50,3	32,8	24,4	23,4
% до ВВП	19,2	17,0	19,2	16,5	15,1

Джерело: складено авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

умовах воєнного часу вперше на законодавчому рівні прожитковий мінімум переглянули з липня 2022 р. Відтоді його загальний показник збільшився на 27,9 % — до 3209 грн (станом на 1 січня 2026 р. порівняно з 2508 грн станом на 1 липня 2022 р.). За аналогічний період ІСПД перевищив 50 %⁵.

Оскільки фінансування соціальних функцій держави відбувається коштами державного і місцевих бюджетів, то розкриття поточної ситуації і визначення трендів у обсягах їх бюджетного фінансування пропонується здійснити на основі видатків Зведеного бюджету України. При цьому до видатків на соціальні функції держави віднесено видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, охорону здоров'я, освіту, духовний і фізичний розвиток (табл. 1).

Наведені дані свідчать про значне — майже вдвічі — скорочення питомої ваги видатків зведеного бюджету на соціальні функції держави: з 50,5 % у 2020 р. до 23,4 % у 2024 р. При цьому частка у ВВП видатків на соціальну сферу не показує такого серйозного падіння обсягів бюджетного фінансування порівняно з довоєнним періодом. Це підтверджує думку про намагання уряду утримувати обсяг надання гарантованих соціальних послуг населенню з урахуванням економічної ситуації у країні.

Збройна агресія внесла суттєві зміни в пріоритети бюджетно-податкової політики України, що дістало відображення у фінансуванні функцій держави (рис. 1).

Від початку повномасштабної війни видатки на оборону суттєво зросли: з 2,3 % ВВП у 2021 р. до 31,6 % у 2023 р. і 30,1 % у 2024 р. Починаючи з 2022 р. і по теперішній час першочерговим пріоритетом є оборонна функція держави, оскільки йдеться про забезпечення суверенітету і обороноздатності країни. На другому місці — громадський порядок, безпека і судова влада, що зумовлено посиленням терористичних загроз. Зміна пріоритетів у період воєнного часу негативно впливає на фінансування соціальних функцій держави. Як наслідок, спостерігаємо від'ємну динаміку видатків на освіту, охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток та ін. Такий підхід притаманний моделі бюджетно-податкової політики, орієнтованій на досягнення тактичних цілей — забезпечення повноцінного фінансування військових потреб держави і стабілізація економіки. На нашу думку, очевидним є виникнення дихотомії між стратегічними і тактичними цілями, що проявляється в необхідності дотримання визначених цільових індикаторів рівня перерозподілу ВВП через бюджет, обсягом фінансування оборонної функції держави і наданням гарантованих суспільних послуг населенню (Лютий, Мороз, 2025). При цьому необхідно акцентувати увагу й на зміні структури дохідної частини Зведеного бюджету України за 2020—2024 рр. (табл. 2).

У 2020—2021 рр. частка податкових надходжень у структурі доходів Зведеного бюджету України становила понад 80 % (у 2021 р. — 87,5 %), тоді як у роки повномасштабного вторгнення вона зменшилася до 52,8 % у 2023 р. і

⁵ Розраховано авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>; Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

несуттєво зросла до 58,2 % у 2024 р. Якщо проаналізувати зміну в абсолютних показниках, то податкові надходження Зведеного бюджету України зросли до 2,09 трлн грн за підсумками 2024 р. (1,45 трлн грн — за підсумками 2021 р.), або на 44 %, а неподаткові надходження — відповідно, до 1,02 трлн грн (202,5 млрд грн), тобто збільшились у п'ять разів.

Відчутне зростання частки неподаткових надходжень у період воєнного стану — максимальне значення становило 33,1 % у 2023 р. — свідчить про перехід до оперативного управління бюджетом із застосуванням неринкових (адміністративних) механізмів реалізації бюджетно-податкової політики. Це зумовлено критичною потребою в мобілізації ресурсів на оборону й безпеку і реалізується через залучення зовнішньої допомоги, вилучення власних надходжень бюджетних установ, «заморожування» соціальних стандартів тощо. Зазначені тренди в акумулюванні доходів зведеного бюджету накладають додаткові обмеження на формування ефективної фіскальної політики повоєнного відновлення.

Компенсувати значне падіння обсягів податкових надходжень вдалося, зокрема, і за рахунок грантової допомоги (коштів від зарубіжних країн і міжнародних організацій), яка практично не надходила до бюджету в передвоєнні часи. Питома вага грантової допомоги становила від 22 % у 2022 р. до 13,3 % у 2024 р. і має тенденцію до скорочення. При цьому з початку повномасштабного збройного конфлікту Україна стала отримувати грантову допомогу від міжнародних партнерів як безпосередньо до державного і місцевих бюджетів, так і через громадські / благодійні організації для надання адресної соціальної допомоги. Якщо в першому випадку грантові кошти були джерелом надходжень до бюджету, які в подальшому перерозподілялися на фінансування соціальних та інших функцій держави, то грантова допомога, що надходила через благодійні організації, виступала як додаткові соціальні послуги для окремих категорій громадян, а також у формі грантів швидкого реагування. Через відсутність єдиного реєстру отримувачів грантової допомоги на рівні держави виникали деякі диспро-

Таблиця 2. Структура доходів Зведеного бюджету України за 2020—2024 рр., %

Дохідна частина	2020	2021	2022	2023	2024
Податкові надходження	82,6	87,5	61,2	52,8	58,2
Неподаткові надходження	17,3	12,2	16,8	33,1	28,4
Доходи від операцій з капіталом	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Кошти від зарубіжних країн і міжнародних організацій	0,1	0,1	21,8	14,0	13,3
Цільові фонди	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Інші надходження	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Джерело: складено авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

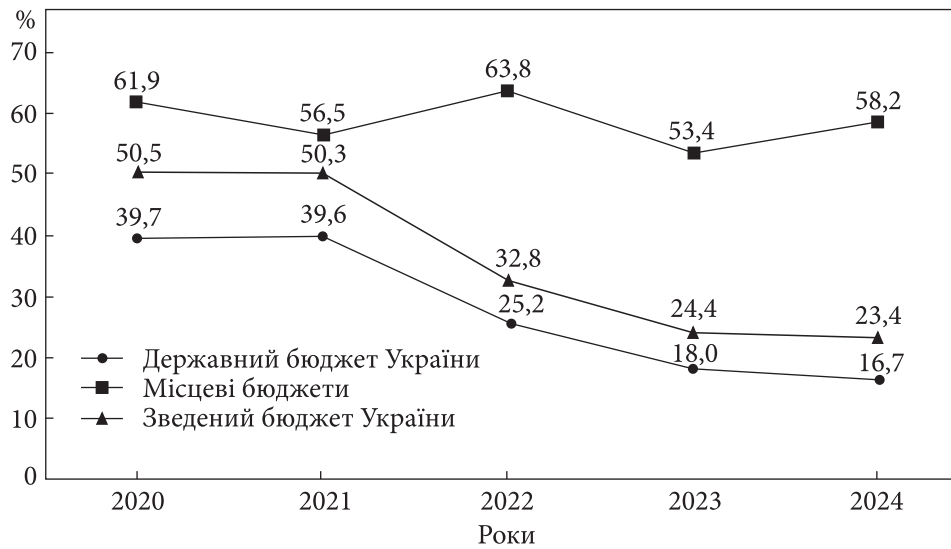

Рис. 2. Питова вага видатків на соціальні функції держави у видатках зведеного, державного і місцевих бюджетів за 2020—2024 рр., %

Джерело: складено авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

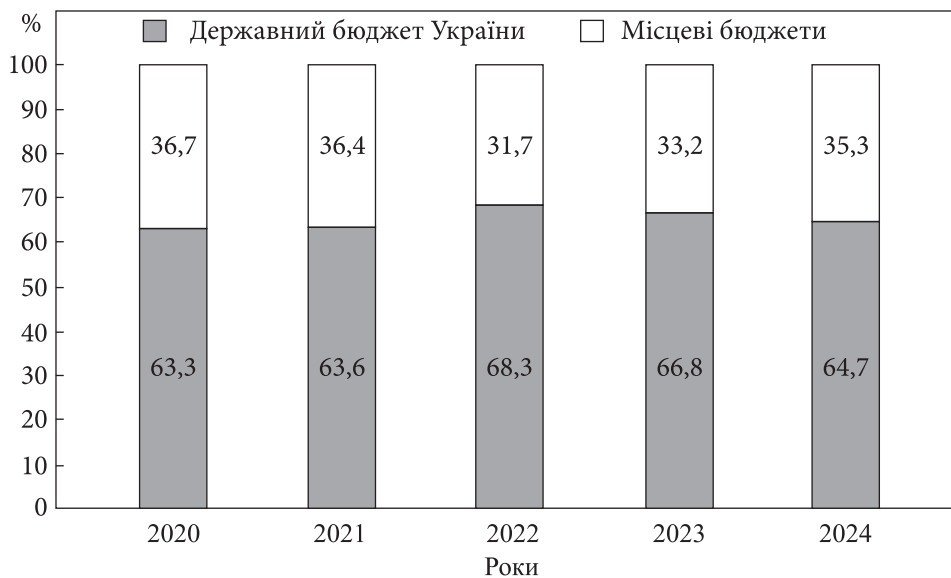

Рис. 3. Співвідношення видатків на соціальні функції держави державного і місцевих бюджетів у видатках Зведеного бюджету України за 2020—2024 рр., %

Джерело: складено авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

порції у її розподілі як у грошовій, так і в матеріальній формі, що порушувало принцип соціальної справедливості й підривало довіру з боку населення до держави як інституту влади. Певною мірою вирівнювання соціальної справедливості відбувалося через діяльність неурядових громадських, бла-

Таблиця 3. Питома вага видатків на соціальні функції у видатках місцевих бюджетів України за 2020—2024 рр., %

Сфери соціальних видатків місцевих бюджетів	2020	2021	2022	2023	2024
Освіта	41,7	41,7	46,9	37,0	40,5
Охорона здоров'я	10,6	5,5	6,3	5,7	5,3
Соціальний захист і соціальне забезпечення	5,0	4,7	5,9	6,7	8,2
Духовний і фізичний розвиток	4,6	4,6	4,7	4,0	4,2

Джерело: складено авторами за: Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

годійних і волонтерських організацій, довіра до яких у воєнний час залишається доволі високою⁶.

З огляду на це, пошук балансу у фінансуванні соціальної сфери, дотримання принципів соціальної справедливості, прозорості й доброчесності в їх перерозподілі, забезпеченні обороноздатності країни, своєчасному обслуговуванні державного боргу та здійсненні публічних інвестицій для відновлення економіки — це виклик, який Уряд України має подолати протягом найближчих років. «Ціна» вирішення цього питання — майбутнє України.

Україна, як і більшість європейських країн, за Конституцією є соціальною державою, що накладає додаткові зобов'язання на обсяг і рівень фінансового забезпечення соціальних функцій. Є. Тришновський (2024), визначаючи хронологію розвитку соціальних якостей держави, наголошує, що у XXI ст. соціальні держави перебувають на етапі формування «нової соціальної політики», яка характеризується переходом до інноваційного економічного розвитку, закріпленням їх в Основному законі оновлених правових та юридичних гарантій у сфері реалізації соціальної політики, визнанням розвитку людського капіталу стратегічним пріоритетом.

При цьому держава в особі уряду має забезпечувати законодавчо встановлений рівень добробуту громадян (соціальні гарантії), і ця відповідальність не може бути передана приватному сектору (корпорації) або територіальній громаді. Наголошуємо, що в умовах реалізації в Україні реформи децентралізації влади відбувається передача частини владних повноважень і джерел їх фінансування на місцевий рівень. Однак соціальні функції, що забезпечують законодавчо визначені соціальні гарантії, не можуть передаватися на місцевий рівень і закріплюватись як власні функції органів місцевого самоврядування, а також фінансуватись за рахунок власних коштів місцевих

⁶ Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, оцінка проблем, що існують в українському суспільстві (листопад 2025 р.). *Разумков центр*. 2025. 16 груд. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-otsinka-problem-shcho-isnuiut-v-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2025r> (дата звернення: 31.12.2025).

бюджетів. Ідеться лише про делегування таких функцій на місцевий рівень з їх відповідним фінансовим забезпеченням за рахунок надання міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. Саме такий механізм бюджетного фінансування соціальних функцій реалізується в Україні протягом останніх років, що підтверджується відповідними статистичними даними.

Тренди зміни питомої ваги видатків на соціальні функції держави у видатках зведеного і державного бюджетів за остання п'ять років повністю збігаються і демонструють значне падіння протягом воєнного стану, тобто у 2022—2024 рр. Зростання питомої ваги видатків на соціальні функції держави у видатках місцевих бюджетів до 63,8 % у 2022 р. пояснюється появою нових видатків соціального спрямування, таких як надання допомоги населенню, що втратило домівки, або компенсація на відновлення постраждалого майна тощо (рис. 2).

При цьому співвідношення видатків на соціальні функції держави державного і місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України протягом 2020—2024 рр. залишалися майже без змін (рис. 3).

Третина фінансування припадає на місцеві бюджети, решта — на державний бюджет. Це підтверджує тезу, що в унітарній соціальній державі саме центральний уряд несе відповідальність за добробут громадян і забезпечення відповідного рівня надання гарантованих суспільних послуг. Поряд з тим, простежується чітка тенденція формування усталеної структури фінансування соціальних функцій держави коштами місцевих бюджетів (табл. 3). Так, основна частка соціальних видатків припадає на освіту. Другими за пріоритетом у фінансуванні йдуть соціальний захист і соціальне забезпечення. При цьому під час війни відбувається поступове зростання фінансування саме цієї функції за рахунок коштів місцевих бюджетів. Фактично можна говорити про формування нової моделі надання гарантованих соціальних послуг населенню в повоєнний період, коли частина соціальних функцій держави, як-то надання допомоги учасникам бойових дій, особам, які втратили майно, тощо, надаються власними коштами територіальної громади особам, що є її мешканцями, оскільки державний бюджет, через значний дефіцит і переобтяження видатками на оборону і обслуговування боргу, не може в повному обсязі профінансувати гарантовані соціальні послуги цієї категорії громадян.

ОСНОВНІ ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ Й ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ НАЛЕЖНОГО БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Необхідно визначити основні глобальні виклики й ендегенні (внутрішні) загрози, що впливають на можливість надання населенню гарантованих суспільних послуг належного спектра за рахунок бюджетного фінансування в частині реалізації соціальних функцій держави в умовах війни.

1. Зміна пріоритетів бюджетного фінансування функцій держави в умовах війни. Повномасштабна війна, що розпочалась у 2022 р., сформула

нову реальність для визначення пріоритетів бюджетно-податкової політики. Першочерговими у фінансуванні стали функції держави, що забезпечують її суверенітет, територіальну цілісність і незалежність. При цьому соціальні функції утримуються на рівні мінімальних соціальних стандартів з можливістю коригування залежно від макроекономічної ситуації у країні. Завдяки надходженням фінансової допомоги від міжнародних партнерів уже п'ятий рік поспіль вдається утримувати обсяг фінансування соціальних послуг на соціально безпечному рівні. Однак наявний тренд у фінансуванні соціальних функцій має довгостроковий характер, оскільки необхідність захисту кордонів держави постійно потребуватиме значних видатків на оборону, критичний обсяг боргового навантаження на економіку вимагатиме істотних видатків на обслуговування державного боргу. З огляду на це, у сучасних умовах за державою зберігатимуться соціальні функції у частині підтримки й захисту лише тих громадян, хто вкрай потребує допомоги (малозабезпечені, особи з інвалідністю, ветерани війни, багатодітні сім'ї тощо), для решти населення соціальні послуги надаватимуться на мінімально обґрунтованому рівні. Держава створюватиме умови членам суспільства для підвищення їхнього добробуту і якості суспільних послуг за рахунок власної праці й підприємницької діяльності.

2. Демографічна ситуація в країні. Значне скорочення внаслідок повномасштабного вторгнення чисельності й зміна структури (поглиблення тенденції до «старіння») населення, що наразі проживає на території України. За оцінками експертів Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, станом на середину 2024 р. чисельність населення України, за винятком окупованих територій, становила приблизно 31,5 млн осіб. За межами держави, через вимушену міграцію, перебувають трохи більше 4 млн осіб⁷. За даними Державної служби статистики України, на початок 2022 р. чисельність наявного населення дорівнювала 41,1 млн осіб, тобто за три роки війни маємо його зменшення більше ніж на 10 млн осіб⁸.

Для бюджетного фінансування це означає скорочення кількості споживачів гарантованих суспільних послуг, що дозволяє забезпечувати соціальні стандарти й надавати суспільні послуги на визначеному рівні навіть у разі скорочення загального обсягу фінансування. Однак більше ніж 4 млн осіб, які вимушено перебувають за межами країни, продовжують отримувати соціальні послуги як у країнах тимчасового перебування, так і в Україні. Йдеться про соціальні допомоги, субсидії, здобуття дистанційної освіти, надання медичної допомоги тощо. Тому при плануванні соціальних видатків бюдже-

⁷ Кількість населення на підконтрольній території України знизилася приблизно до 31,5 мільйона — Лібанова. *Укрінформ*. 2025. 25 лют. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3964197-kilkist-naselenna-na-pidkontrolnij-teritorii-ukraini-znizilasa-priblizno-do-315-miljona-libanova.html> (дата звернення: 31.12.2025).

⁸ Чисельність населення по регіонах (за оцінкою) на 1 лютого 2022 року та середня чисельність у січні 2022 року. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/kn/kn_0122_ue.xls (дата звернення: 31.12.2025).

ту необхідно враховувати також осіб, що отримали тимчасовий дозвіл на перебування в інших країнах.

3. Внутрішньо переміщені особи (ВПО). Це явище з'явилося в Україні ще у 2014 р., коли через збройний конфлікт люди вимушено виїхали з тимчасово окупованих територій або районів бойових дій. За повідомленням Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, у реєстрі ВПО наразі 4,4 млн людей, з них 900 тис. отримують соціальні виплати⁹. Таким чином, ідеться про відносно новий вид соціальної допомоги, якого не було в мирні часи, що потребує додаткових витрат з бюджету. Крім того, внутрішньо переміщені особи можуть отримувати соціальні виплати як в Україні, так і на тимчасово окупованих територіях або за кордоном, що порушує принцип соціальної справедливості й потребує додаткового контролю з боку держави.

4. Диференціація в рівнях доходів громадян. Поглиблення диференціації у рівнях грошових доходів різних груп населення і/або працівників, що особливо прискорилося в умовах повномасштабної війни, безумовно, призводить до порушення принципів соціальної справедливості. Наприклад, рівень заробітних плат у державному секторі економіки — доходи членів наглядових рад державних підприємств, керівників державних корпорацій — у рази перевищує середню заробітну плату по Україні. При цьому заробітна плата в бюджетній сфері — вчителів, лікарів, науковців тощо — в умовах воєнного стану залишається без змін, але скорочується в реальному вимірі через зростання загального рівня цін (інфляції) і призводить до зниження купівельної спроможності таких працівників. Аналогічна ситуація склалася з пенсійним забезпеченням: посилюється диференціація в розмірах спеціальних пенсій, зокрема суддів, прокурорів, і пенсій «пересічних» українців. Крім порушення принципів соціальної справедливості в наданні гарантованих суспільних послуг це також породжує і недовіру до інститутів влади. За визначенням Ф. Фукуями (Fukuyama, 1995), саме довіра виступає тим чинником, що зумовлює економічний і політичний розвиток суспільства.

Відповідно до висновків Національного інституту стратегічних досліджень, зберігається значна диференціація у рівнях заробітних плат у різних галузях національної економіки, що формує соціальні ризики й посилює нестабільність на ринку праці. Найвищі зарплати — у сфері ІТ (52,5 тис. грн), на авіаційному транспорті (43,9 тис. грн) та у фінансовій діяльності (41,4 тис. грн), тоді як у сферах культури (13,1 тис. грн) і освіти (14,6 тис. грн) доходи є на 32—39 % нижчими від середнього рівня по країні. В умовах низької оплати праці в ключових для розвитку людського капіталу галузях спостерігається значна плинність кадрів, зростає частка зайнятості не за фахом, розширюється тіньовий сектор економіки. Дослідження свідчать, що 40 % українських учителів планують залишити професію до 2030 р., а низькі зарплати і високе навантаження є ключовими демотиваторами. Крім того, прискорен-

⁹ Глава Мінсоцполітики сказав, скільки в Україні налічується переселенців. *Укрінформ*. 2025. 15 сер. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4026026-glava-minsocpolitiki-skazav-skillki-v-ukraini-nalichuetsya-pereselenciv.html> (дата звернення: 31.12.2025).

ня інфляції (у 2024 р. — 12 %) спричинило послаблення купівельної спроможності, через що близько 25 % українців змушені заощаджувати на харчуванні, що є опосередкованим показником рівня бідності¹⁰. Регулярна індексація заробітних плат працівників бюджетної сфери — це не просто економічно обґрунтоване завдання в межах реалізації соціальної функції держави, вона сприятиме престижу професій вчителя, лікаря, науковця тощо та зміцненню їхньої ролі в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Крім того, фіскальне навантаження безпосередньо впливає на соціальну справедливість через перерозподіл доходів. Актуалізується питання повернення прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб, що є поширеною практикою в більшості європейських країн. Таке рішення матиме подвійний ефект. По-перше, воно сприятиме відновленню соціальної справедливості, адже зменшить фіскальний тиск на громадян з низьким рівнем доходів. По-друге, упровадження прогресивної шкали оподаткування одночасно з удосконаленням механізмів податкового адміністрування, у тому числі через координацію з банківською системою¹¹, сприятиме збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів, що, у свою чергу, дозволить направити ці кошти, зокрема, на фінансування соціальних функцій.

5. Якість фінансування соціальних функцій місцевими бюджетами.

Відповідно до Конституції України і Закону України «Про місцеве самоврядування», існує чіткий розподіл владних повноважень між рівнями влади, у тому числі й у наданні соціальних послуг населенню. Реформа децентралізації влади внесла корективи в правову регламентацію формування дохідної і витратної частин місцевих бюджетів. При цьому без змін залишився підхід, за якого в умовах унітарної країни гарантовані соціальні послуги фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. На місцеві бюджети покладено утримання об'єктів соціальної інфраструктури комунальної власності, придбання необхідного обладнання, а також надання додаткових соціальних послуг понад законодавчо визначені соціальні стандарти, як-то доплати вчителям і медикам, компенсація проїзду пільгових категорій громадян у громадському транспорті тощо.

Однак в умовах значної диференціації фінансової спроможності територіальних громад порушується принцип соціальної справедливості, коли загальний обсяг надання суспільних послуг залежить від території життєдіяльності людини. Це породжує ситуацію, коли люди намагаються отримати реєстрацію у великому місті або «заможній» територіальній громаді, щоб одержувати якісніші соціальні послуги. Це загострює проблему ефективного управління територіальними громадами, місцевими бюджетами, коли внаслідок відпливу

¹⁰ Трудові доходи українців в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. 2025. 2 трав. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trudovi-dokhody-ukrayintsiv-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 31.12.2025).

¹¹ Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1218-р від 27.12.2023 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-strategii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>

людського капіталу утворюється дефіцит кадрового потенціалу й, відповідно, знижується рівень компетенцій місцевих управлінців. Як результат, на перший план виходять інтереси регіональних еліт, активна участь їх представників у політичних процесах, масштабується регіональна корупція, знижується ефективність інститутів громадського контролю за дотриманням законності рішень, відстоювання інтересів і прав місцевих жителів з боку місцевих органів влади й посадових осіб. У таких умовах значно скорочуються можливості забезпечення рівномірного соціально-економічного розвитку територіальних громад, зокрема і надання якісних соціальних послуг.

6. Державний і громадський контроль за цільовим використанням коштів. Державний контроль у сфері публічних фінансів реалізується на всіх етапах бюджетного процесу з чітким розподілом компетенцій між уповноваженими органами влади. При цьому робота контролюючих органів трансформується в сервіси щодо запобігання виникненню ризиків нецільового використання коштів та їх попередження, проведення своєрідного управлінського аудиту з мінімізації прийняття неефективних управлінських рішень стосовно розподілу коштів ще на етапі планування і затвердження бюджетних програм. Посилення довіри до держави можливе завдяки прозорості діяльності її виконавчих органів, насамперед контролюючих, шляхом публікації усіх документів перевірок, за винятком питань, що становлять державну таємницю або мають інші законодавчі обмеження. Вищий орган фінансового контролю — Рахункова палата України — наразі перебуває в процесі системної реформи з метою досягнення суттєвої інституційної незалежності й неупередженості зовнішнього аудиту відповідно до змін вітчизняного законодавства про її діяльність, які набули чинності в грудні 2024 р. Законодавчі зміни є частиною євроінтеграційних зобов'язань України, спрямовані на приведення діяльності Рахункової палати у відповідність із стандартами Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI) і вимог програми Міжнародного валютного фонду¹².

Актуальне значення має і громадський контроль як форма безпосередньої участі суспільства в моніторингу й оцінюванні ефективності використання бюджетних коштів. З огляду на те, що фінансування соціальних функцій у сучасних умовах відбувається в тому числі й за рахунок грантової допомоги, залучення громадських організацій, аналітичних центрів, засобів масової інформації до надання незалежної експертної оцінки щодо цільового використання бюджетних коштів через інструменти «електронної демократії» (портал E-data, система ProZorro, відкриті державні реєстри) здатне зміцнити авторитет держави як отримувача коштів від зарубіжних країн і міжнародних організацій. У цілому посилюється роль упровадження цифрових технологій, зокрема, і у сфері публічних фінансів, що з розвитком таких технологій мінімізує вплив людського фактора і потенційних зловживань.

¹² Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України. Закон України № 4042-IX від 30.10.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4042-20#Text>

ВИСНОВКИ

Сучасні, породжені війною виклики для макрофінансової стабільності держави вимагають нових підходів до управління публічними фінансами: з одного боку, фінансування оборонної та соціальних функцій держави на рівні, що забезпечує суверенітет і обороноздатність країни, а з іншого — законодавче гарантування надання належного обсягу суспільних благ і послуг населенню. Проте стратегічні цілі, які стосуються відродження економіки, зростання ВВП, відновлення інвестиційного потенціалу, підвищення добробуту населення, у поточних умовах відходять на другий план, тому їх фінансування залишається на мінімальному фіксованому рівні, здатному забезпечити в першу чергу економічну й соціальну безпеку держави.

Поряд з тим, слід починати формувати, не чекаючи завершення війни, якісно нову модель надання гарантованих суспільних послуг населенню. Необхідно усвідомити на рівні суспільства і закріпити на законодавчому рівні, що гарантовані суспільні послуги мають фінансуватися за рахунок системи публічних фінансів, а не лише державних. Така модель передбачає залучення приватного сектору, зокрема, і у формі державно-приватного партнерства в соціальній сфері, з урахуванням викликів воєнного часу. Належний перехід до системи публічних фінансів дозволить акумулювати кошти для задоволення публічного інтересу на національному, приватному, публічному і міжнародному рівнях. При цьому слід дотримуватися принципів прозорості на всіх рівнях публічних фінансів — від персональних фінансів до фінансів суб'єктів господарювання.

Підвищення ефективності управління публічними фінансами сприятиме євроінтеграційним процесам України завдяки можливості залучення коштів на міжнародному рівні через державні та місцеві зовнішні запозичення, грантову допомогу, а також на приватному рівні — через державно-приватне партнерство. У повоєнний період це дозволить збільшити обсяги фінансування соціальних функцій і підвищити соціальні стандарти.

Важливим питанням є продовження реформи децентралізації влади і актуалізація переліку функцій, зокрема економічних і соціальних, що будуть передані на місцевий рівень для фінансування з місцевих бюджетів територіальних громад. Необхідно зрозуміти: якщо уряд не збільшить фінансування соціальних функцій держави вже сьогодні, то буде проблематично відновити соціальну справедливість, а без цього неможливі Перемога і подальша відбудова України. В умовах війни одним з нових моментів спротиву і єдності всіх громадян різних соціальних груп є питання соціальної справедливості й довіри до держави як інституту влади.

Запропоновані заходи можуть стати основою для формування загальнодержавної програми сталого розвитку людського капіталу на засадах упровадження підходу соціальної якості як механізму повоєнного відновлення незалежної Української держави. Окреслена програма сталого розвитку людського капіталу, серед іншого, має включати комплекс заходів уряду з розвитку інвестиційного потенціалу громадян та їх підприємницької ініці-

ативи, формування інклюзивного ринку праці із створенням можливостей реінтеграції ветеранів війни, стимулювання народжуваності й фінансування програм житлового забезпечення постраждалих унаслідок війни громадян, збалансування якості та доступності освіти і медицини на національному і регіональному рівнях, а також упровадження якісно нової моделі забезпечення належного рівня соціальних стандартів з дотриманням принципів соціальної справедливості й стабільності вітчизняного законодавства.

Основи загальнодержавної програми сталого розвитку людського капіталу повинні базуватися на утвердженні української ідентичності, формуванні проактивного громадянського середовища на засадах патріотичного виховання й поваги до Батьківщини, відновленні й популяризації українських традицій та культури, у тому числі як інструменту міжнародної дипломатії, формуванні іміджу Української держави та її громадян як невід'ємної частини цивілізованого світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Blankart, Ch. (2012). Öffentliche Finanzen in der Demokratie. Eine Einführung in die Finanzwissenschaft 9. Auflage. München, Vahlen. 30 S. URL: https://www.ciando.com/img/books/extract/3800653486_lp.pdf
- Buchanan, J., Musgrave, R. (1999). Public finance and public choice: Two contrasting visions of the state. Foreword by Hans-Werner Sinn. Cambridge, MIT Press, 272 p. <https://doi.org/10.7551/mitpress/5688.001.0001>
- Stiglitz, J. (2012). The Price of Inequality. London, Penguin Books. 346 p.
- Friedman, M. (2002). Capitalism and Freedom: Fortieth Anniversary Edition. 230 p. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226264189.001.0001>
- Геєць, В., Близнюк, В., Никифоруk, О. (2022). Актуальні аспекти політики соціальної якості в постконфліктній економіці України. *Економіка України*. 65. 6(727). 3—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003>
- Єфименко, Т. (2018). Система управління державними фінансами України: проблеми економічної безпеки. *Економіка України*. 61. 11-12(684-685). 28—46. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.11.028>
- Кудряшов, В. (2023). Управління фінансуванням державного бюджету в аспекті співпраці України з МВФ. *Фінанси України*. № 6. С. 75—95. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.075>
- Лібанова, Е., Позняк, О., Цимбал, О. (2022). Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. № 2 (48). С. 37—57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
- Луніна, І. (2022). Потенціал публічних фінансів для забезпечення видатків воєнного періоду та поствоєнного відновлення України. *Фінанси України*. № 8. С. 7—26. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.08.007>
- Лютій, І., Медведкова, Н. (2023). Сучасна парадигма фінансової політики держави та особливості її реалізації в умовах війни на території України. *Фінанси України*. № 6. С. 61—74. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.061>
- Лютій, І., Мороз, П. (2025). Особливості бюджетно-податкової політики України в умовах глобальної невизначеності. *Фінанси України*. № 5. С. 7—22. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.05.007>

- Тропіна, В. (2020). Фінансування державних соціальних програм: новітні підходи та інструменти. *Науковий вісник Полісся*. № 2. С. 17—27. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-17-27](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-17-27)
- Лютий, І. (2020). Фінансова політика: сучасні виклики та суперечності реалізації в Україні. *Фінанси України*. № 5. С. 50—62. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.05.050>
- Мельник, В., Чуркіна, І., Ломачинська, І. (2023). Особливості державного фінансування соціальної сфери в Україні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 21(1(50)). 9—21. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1\(50\).274720](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1(50).274720)
- Сидор, І., Федак, Ю. (2025). Фінансове забезпечення реалізації державної соціальної політики в контексті сучасних викликів у сфері публічних фінансів. *Інвестиції: практика і досвід*. № 10. С. 22—29. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.10.122>
- Тришновський, Є. (2024). Сутність та критерії соціальної держави. *Державне будівництво*. Т. 1. № 35. С. 76—85. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-06>
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press. 457 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Trust.html?id=Di_NMC0cAccC&redir_esc=y

Надійшла 31.12.2025

Прорецензована 26.01.2026

Доопрацьована 21.02.2026

Підписана до друку 27.02.2026

Оприлюднена 23.03.2026

REFERENCES

- Blankart, Ch. (2012). *Öffentliche Finanzen in der Demokratie. Eine Einführung in die Finanzwissenschaft*. 9. Auflage. München, Vahlen. 30 S. URL: https://www.ciando.com/img/books/extract/3800653486_lp.pdf
- Buchanan, J., Musgrave, R. (1999). *Public finance and public choice: Two contrasting visions of the state*. Foreword by Hans-Werner Sinn. Cambridge, MIT Press. 272 p. <https://doi.org/10.7551/mitpress/5688.001.0001>
- Stiglitz, J. (2012). *The Price of Inequality*. London, Penguin Books. 346 p.
- Friedman, M. (2002). *Capitalism and Freedom: Fortieth Anniversary Edition*. The University of Chicago Press. 230 p. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226264189.001.0001>
- Heyets, V., Blyzniuk, V., Nykyforuk, O. (2022). Topical aspects of social quality policy in the post-conflict economy of Ukraine. *Economy of Ukraine*. 65. 6(727). 3—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003> [in Ukrainian].
- Iefymenko, T. (2018). System of public finance management in Ukraine: problems of economic security. *Economy of Ukraine*. 61. 11-12(684-685). 28—46. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.11.028> [in Ukrainian].
- Kudrjashov, V. (2023). Management of state budget financing in the aspect of Ukraine's cooperation with the IMF. *Finance of Ukraine*. No. 6. P. 75—95. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.075> [in Ukrainian].
- Libanova, E., Pozniak, O., Tsymbal, O. (2022). Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation. *Demography and Social Economy*. No. 2 (48). P. 37—57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037> [in Ukrainian].
- Lunina, I. (2022). Public finance capacity to secure expenditures during the war period and the post-war recovery of Ukraine. *Finance of Ukraine*. No. 8. P. 7—26. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.08.007> [in Ukrainian].

- Ljutyj, I., Miedviedkova, N. (2023). The modern paradigm of the financial policy of the state and the features of its implementation under the war on the territory of Ukraine. *Finance of Ukraine*. No. 6. P. 61—74. <https://doi.org/10.33763/finukr2023.06.061> [in Ukrainian].
- Lyutyj, I., Moroz, P. (2025). Characteristics of Ukraine's budgetary and fiscal policy under conditions of global uncertainty. *Finance of Ukraine*. No. 5. P. 7—22. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.05.007> [in Ukrainian].
- Tropina, B. (2020). Financing of state social programs: new approaches and tools. *Scientific Bulletin of Polissia*. No. 2. P. 17—27. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-17-27](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-17-27) [in Ukrainian].
- Ljutyj, I. (2020). Financial policy: modern challenges and contradictions of implementation in Ukraine. *Finance of Ukraine*. No. 5. P. 50—62. <https://doi.org/10.33763/finukr2020.05.050> [in Ukrainian].
- Melnyk, V., Churkina, I., Lomachynska, I. (2023). Specific aspects of the state financing of the social sphere in Ukraine. *Market Economy: Modern Theory and Practice of Management*. 21(1(50)). 9—21. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1\(50\).274720](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.1(50).274720) [in Ukrainian].
- Sydor, I., Fedak, Yu. (2025). Financial support for the implementation of the state social policy in the context of modern challenges in the field of public finance. *Investments: Practice and Experience*. No. 10. P. 22—29. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.10.122> [in Ukrainian].
- Tryshnovskiy, Ye. (2024). The essence and criteria of the welfare state. *State Formation*. Vol. 1. No. 35. P. 76—85. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-06> [in Ukrainian].
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press. 457 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Trust.html?id=Di_NMC0cAccC&redir_esc=y

Received on December 31, 2025

Reviewed on January 26, 2026

Revised on February 21, 2026

Signed for printing on February 27, 2026

Published on March 23, 2026

Igor Lyutyy, Dr. Sci. (Econ.), Prof., Corresponding Member of the NAS of Ukraine,
Honored Economist of Ukraine, Head of the Department of Finance
Taras Shevchenko National University of Kyiv
90a, Vasylykivska St., Kyiv, 03022, Ukraine
Pavlo Moroz, PhD (Econ.),
Director of the Corporate Social Responsibility Department
MHP Private Joint Stock Company
158, Akademika Zabolotnoho St., Kyiv, 01609, Ukraine

FEATURES AND PRIORITIES OF BUDGET FINANCING OF STATE'S SOCIAL FUNCTIONS IN WARTIME

The study reveals the features and priorities of budget financing of state's social functions in wartime and simultaneously in the context of Ukraine's desire to integrate into the European economic area, which, in turn, requires improving the quality of life and raising the living standard of the country's population to world standards. It is determined that priority change in wartime negatively affects the financing of state's social functions. The authors prove the emergence of a dichotomy between strategic and tactical goals of budgetary and tax policy, which is manifested in the need to conform with set target indicators of the level of GDP redistribution through the budget, the volume of financing of the state's defense function and the provision of guaranteed public services to the population.

The main global challenges and endogenous (internal) threats that prevent the provision of the proper volume of guaranteed public services to the population at the expense of budget financing are identified. The study expands the search for approaches to the formation of a new model of ensuring social standards during Ukraine's post-war revival, namely, financing the state's defense and social functions at a level that will ensure the sovereignty and defense capability of the country, as well as legislatively guaranteeing the provision of the proper volume of public goods and services to the population. Social justice is considered as one of the key determinants of resistance and unity of all citizens from different social groups for ensuring Victory, the post-war reconstruction of Ukraine, and of building trust in the state as an institution of power.

The authors substantiate the relevance of the formation of a nationwide program for the sustainable development of human capital, which, among other things, will include the implementation of a qualitatively new model of ensuring proper social standards in compliance with the principles of social justice and legislative stability.

Keywords: *budget financing; social functions of the state; budgetary and tax policy; public finance system; social justice; guaranteed public services.*